

A bírálóbizottság értékelése

Dr. Halász Iván akadémiai doktori értekezése az első Csehszlovák Köztársaság létrejöttét követő száz évet áttekintve vizsgálja a csehszlovák, a cseh és a szlovák államfői tisztség jellegzetességeit. Az értekezés kiindulópontját két központi hipotézis képezi. Az első szerint a köztársasági elnöki intézmény egyszemélyi (monokratikus) jellege, valamint szimbolikus volta miatt különösen alkalmas az állami és intézményi folytonosság megjelenítésére. Ezzel függ össze az a szerep is, amelyet az államfő az egyes korszakok és rendszerek közötti ellentétek „áthidalásában” játszik. A második hipotézis szerint – amint az a cseh és a szlovák szakirodalom is szerepel – a csehszlovák, majd a cseh és a szlovák államfői tisztségben sokkal több a folytonossági elem, mint a diszkontinuitás. A mai napig érezhető rajta azok a közjogi megoldások és hagyományok, amelyek gyökerei az 1920. évi csehszlovák alkotmányig nyúlnak vissza. Az értekezés harmadik fő megállapítása az, hogy a Szlovákiában 1999-ben, a Cseh Köztársaságban pedig 2012-ben bevezetett közvetlen államfőválasztás által biztosított nagyobb legitimitás a köztársasági elnök jogköreinek jelentős megváltoztatása nélkül is megerősítette az elnök közjogi pozícióját és jelentősen kitágította politikai mozgásterét.

A bírálóbizottság megállapítja, hogy a jelölt a csehszlovák, a cseh és szlovák államfői tisztség történetének részletes bemutatásával és annak az állami, intézményi kontinuitásban játszott szerepe feltárásával a hazai és a nemzetközi kutatásban is új, eddig ilyen mélységben nem vizsgált téma feldolgozására vállalkozott.

Az értekezés témája elsősorban történettudományi és közjogi dogmatikai megközelítést igényel. A jelölt munkája során ennek megfelelően a jogtörténeti és az összehasonlító kutatási módszert alkalmazta. Az országismereti, eszme- és politikatörténeti háttér felvázolása mellett az értekezés végig döntően intézménytörténeti karakterű marad; a jelölt csak az intézménytörténet megértéséhez feltétlenül szükséges mértékben tekint ki a politikai eseményekre, a folyamatokban jelentős szerepet játszó közreműködők személyes viszonyaira és életrajzi adataira.

A jelölt gazdag szakirodalmi forrásanyagot használt értekezése elkészítéséhez. Nyelvismerete révén képes az eredeti források és az idegen nyelvű tudományos művek hiteles értelmezésére és azok magyar nyelvű közvetítésére. A jelölt nyelvi ismereteihez kiváló közjogi felkészülés is társul, így közleményeiben az érintett cseh és szlovák (csehszlovák) közjogi kategóriák nem pusztán nyelvészeti értelemben, hanem valóságos szakmai tartalmukban jelennek meg. A bírálóbizottság megállapítja, hogy az értekezéshez használt forrásanyag döntő többsége cseh, szlovák és lengyel nyelvű forrás, így az értekezés a tárgyköréhez tartozó országok nemzeti nyelvein elérhető ismereteket közvetít, megfelelő szerzői interpretációval, a magyar tudományos közösség számára, ami önmagában is alátámasztja annak újszerűségét. Fontos kiemelni továbbá, hogy a jelölt olyan idősebb jogtudósokkal folytatott konzultációkból származó tudásanyagot is beépített értekezésébe, akik részt vettek az 1960 és 2001 közötti alkotmányozási tevékenységben. Ezen ismeretek is tárgyszerűek és a téma szempontjából relevánsak.

A bírálóbizottság tehát megállapítja, hogy az értekezés újszerű témát dolgoz fel, a jelölt pedig kellő forrásalapon, megfelelő tudományos módszert alkalmazva fejt ki nézeteit.

A bírálóbizottság az értekezés alapján igazoltnak látja a jelölt fent említett kiinduló hipotéziseit. A bírálóbizottság egyetért a jelölt fő téziseihez kapcsolódó, a bírálók kritikai megállapításai nyomán részben korrigált megállapításainak többségével is. A csehszlovák, a cseh és a szlovák államfői tisztséget egyszemélyi volta és szimbolikus jelentősége az állami és intézményi folytonosság legfőbb tényezőjévé tette, kiváltképp válsághelyzetekben, olykor

egymás tagadásaként létrejött politikai rendszereken átívelő módon is. Ehhez az intézményi-jogi megoldásokon túl, másodlagosan, hozzájárult az e tisztséget viselők személyisége, tekintélye és az objektív politikai helyzet is. A köztársasági elnöki intézmény ezen túlmenően a republikánus értékek fő megjelenítőjévé is vált. Az államfő politikai mozgásterének

növekedése, amely a legújabb időkben mind Szlovákiában, mind a Cseh Köztársaságban a közvetlen államfőválasztás bevezetése nyomán tapasztalható, elsősorban alkotmánybíróági határozatoknak, a széttöredezett pártstruktúrának, a politika perszonalizálódásának és a kölcsönös tanulási folyamatoknak köszönhető.

A fentiek alapján a bírálóbizottság Halász Iván részére az MTA doktori cím odaítélését javasolja a Doktori Tanácsnak.